

פ ר ט י כ ל מס' 2/א
מישיבת ועדת הכלכלה
סיום י"א תמוז תש"ו 26.6.1950

חברי הוועדה הנוכחית:
היו"ר ס. בדר
ה. פורדר
ט. לביא
צ. יהודה
ש. גורן
א. ריקנטי
א. בהיר
ס. ארם

ס ו ז מ נ י ס: ד"ר מרקוס, מנהל אגף התעשייה במסדר מסחר ותעשייה.

ס ד ר - ה י ו ם: סקירה על מצב התעשייה.

היו"ר ס. בדר: פותח את הישיבה. הזמנו את הד"ר מרקוס שימסור לנו על המצב בתעשייה ועל התכניות שיש אתו. הוא יסלב את דבריו בהערות על הקשיים במסדרו.

ד"ר מרקוס: רבותי! המצב בתעשייה הוא נושא כל-כך כללי, שאיני חושב שסקירה במסגרת הישיבה אחת תהיה מספיקה. אני מקבל בברכה את הצעתו של היו"ר הסתיר לי לדבר גם על המצב במסדר. אני מדבר באופן אובייקטיבי בהחלט, ואני אומר שמסרדי אנו כלל צד. אין לנו כל סמכויות. יש לנו הרשות, במקרים מסוימים, לסייע, אבל לבצע אין אנו יכולים.

רבותי! אנו מדברים כאן על תעשייה ועל מלאכה חרשתנית גם יחד. אין, למעשה, הבדל עקרוני בין שני הדברים הללו, לא אצלנו ולא בעולם הרחב. אין אני מדבר על מלאכה עד כמה שהיא מחרוזת בשרותים. בתי מלאכה - במובן שאני מדבר עליהם - מיצרים בשביל הטוק. יש אומרים שחלק ניכר מתעשייתנו מורכב מבתי מלאכה, והאומרים כך צודקים. מספר העוסקים בשני ענפים אלה, שאני קורא להם עתה "מלאכה חרשתנית", הוא 76 אלף.

ה. פורדר: אחת מחבורת לפועלים, מעבידים ומקדימים?

ד"ר מרקוס: כן. מספר זה שמסרתי הוא בערך 22% מהמספר הכללי של המפרנסים בישוב. כלומר: הענף הזה, בתור ענף אינדיבידואלי, הוא הגדול ביותר מבין כל ענפי הכלכלה שלנו, ומה מצבו של ענף זה כיום? אתן לכם אינדיקציה אחת. ב-1949 הייתה התפוקה, נטו, של ענף זה, כלומר, אחרי שמורידים את ערך חמרי הגלם, בערך 64 מיליון לירות. צריך כאן להביא בחשבון את העובדה שישנה הכפלה מסוימת. למשל: אם במטויה מסוימת מיצרים חוטים, וחוטים אלה הולכים לבית חרושת לאירגה, והאירגה מועברת לבית חרושת להלבשה - מוסיע אותו מצרך טוב וטוב.

התפוקה, יחד עם חמרי הגלם, הייתה 165 מיליון ל"י, כלומר, הנטו הוא בערך 40%.

ש. גורן: כלומר: החמרים הם 60%?

ד"ר מרקוס: כן. החמרים הם 60% ישנט, אמנם ענפים שאחוז החמרים הוא קטן יותר, וישנם ענפים שבהם האחוז הוא גדול יותר, אולם בממוצע המצב הוא כזה.

וע"ח הכלכלה
26.6.50

א.ב.

התעשייה מתחלקת, ושוב לפי מספר העסוקים, לפי הענפים דלקמן: מזון - 12 אלף איש; טקסטיל - 6000 איש; הלבשה - 11 אלף איש; מתכת, מכונות ומוצרי חשמל - 16 אלף; ענף זה הוא החזק ביותר לפי מספר העסוקים; עבוד עץ - כ-9000; עבוד עור - 3500; דפוס ועבוד נייר - 3000; כימיה, כולל התמרוקים - 1500, כמובן אין מספר זה כולל את חברת האשלג; אבן ומלט - 6000; זכוכית - 600; יהלומים - 1400; שונות - 6000; סך הכל - 76 אלף איש.

בפני התעשייה הזאת עומדות בעיות אובייקטיביות, והייתי אומר גם בעיות סובייקטיביות. מה הן הבעיות האובייקטיביות האלו? שלש הן:

- א) האפרט הטכני, עם כל הזנחתו
- ב) האפרט האנושי, הנהלה, פועלים מקצועיים וכו'
- ג) השאלה הגדולה - שאלת הטרואיקום.

ברצוני עוד להוסיף: העובדה, שהיום אפשר למכור הכל בארץ, אינה פותרת את שאלת הטרואיקום, מפני שהטרואיקום משמעותו גם יצוא.

אדבר ראשית על המנגנון הטכני.

בימי המלחמה, מלחמת העולם, היה נצול איוט של כל המנגנון הזה. היבוא היה אז קטן בהרבה מאשר לפני מלחמת העולם. אחרי כן באה תקופה קצרה מאד של נצול אמצעי הייצור, אולם התהליך הזה היה עוד בתחילתו כאשר פרצה מלחמת השחרור עם כל הכרוך בה, ועם הקמת המדינה עמדנו בפני מצב של נצול נוסף של הציוד שלנו, וראינו כולנו את ההכרח בתרופת הציוד **להרחבת**. מותר לי להגיד שהנטייה מצד התעשייה המקומית לחזק את הציוד ולהרחבתו היא חזקה מאד. קיים רצון עז להשקעות בתעשייה הקיימת. אני חייב עוד לציין שאני מעריך זאת בתור פקטור מעשי חזק יותר מאשר רצון ההשקעה בחו"ל, לפחות ברגע זה. היו לנו בתחילת אפריל בקשות ליבוא ציוד בלבד בסך של 9 מיליון ל"י. אין זה סכום קטן והוא יכול היה להיות גדול הרבה יותר אילו לא הייתה הידיעה הזאת אצל רוב התעשיינים שרוב הבקשות לא תוקבלנה מפני שאין מטבע זר.

היבוא האמיתי של ציוד תעשייתי בשנת 1949 עלה ל-5 מיליון ל"י בערך. זה סכום קטן. היו שנים, לפני מלחמת העולם, שבהן היה היבוא גדול הרבה יותר והמחירים היו נמוכים בהרבה. אם אומיץ לסכום זה את התוצרת המקומית של ציוד חלקי ציוד וכו', מגיע הסכום הכללי ל-5.7 מיליון ל"י שהוכנסו לתעשייה למען הרחבתה בשנת 1949. סכום זה היה קטן למדי. בשנת 1950 יהיה המצב יותר נוח, בגלל המלוח האמריקני. יש לקוות שנגיע ל-6 מיליון לירות. המלוח האמריקני הוא סכום חד פעמי, ואיני יודע אם יספיק בדיוק עד סוף השנה. אני מקוה שגם מהמלוח השווייצרי של הקרן-הקיימת נקבל בערך 12 מיליון פרנקים, אם כי **אני ציפיתי** יכול לומר זאת בודאות. 12 מיליון פרנקים - פרוט הדבר כ-מיליון ל"י. ישנן עוד פעולות שונות למלוחות חוץ קטנים בשעור של 1/2 מיליון לירות. נוכל להגיע למקסימום של ציליון וחצי לירות על ידי מטבע זר, חשום ממסלה, וכו'. בק הכל נגיע ל-9 מיליון לירות.

צבי יהודה: מה נקרא "המלוח ממסלה"?

היר"מ קנזבדר: סכום שאינו קטור במלוות, מתוך ההכנסות הרגילות של הממסלה.

ד"ר מרקוס: ישנה תקוה שההשקעות של משקיעים מחו"ל תעלינה ל-4 מיליון ל"י, אם כי על כך אין אני בר סמכא לדון, כי יזו ענין של מרכז ההשקעות. אני חוזר ואומר: אני מדבר כאן רק על התעשייה, ואינני בר סמכא לדון על שאלות אחרות.

א.ב.

ה. סודרר: החקירה הזאת היא עד סוף 1950?

ד"ר מרקוס: כן. רבותיו אנו נגיע בערך ליבוא של 13 מיליון ל"י. אין זה מעט אבל כאן מתחילה הצרה. היבוא הוא ממוצע. אם יש לנו היום בערך 3000 מפעלים, והם קנדידטים ליבוא גדול, אנו צריכים לדעת שהמפעל גורם להורדת היעילות. אחן לכך דוגמה, דוגמא לא פוליטית:

הטאיפה כיום בתעשיית הטקסטיל היא לנול אוטומאטי. מה היתרון של הנול האוטומאטי? היתרון אינו רק במהירות הגדולה שלו, אלא במספר האנשים הנדרשים לעבוד עליו. בנול האוטומאטי ישנו צורך בשני אנשים בערך לשטים נולים - כך, על כל פנים, כהוג באמריקה, בארץ מדבריה על שני אנשים ל-30 נולים. אבל אם המפעל כאן בארץ הוא בהיקף קטן ומזמין 4-5 נולים - חלק מכריע של היתרון הגדול של הנולים הולך לאבוד. דבר זה ברור.

ע. לביא: אחת אומר שחכשיו בארץ עובדינו שני אנשים על כל 6 נולים.

ד"ר מרקוס: ישנם מפעלים גדולים יותר, אבל אני מדבר על הרוב הגדול של המפעלים שלנו שהם קטנים, ואם כל אחד קונה 4-5 נולי - הולך חלק מכריע של היתרון לאבוד.

היו"ר מ. בדר: אוטומאטי אין פירושו מיכני. האחרון האוטומאטי של הנול הולך לאבוד באופן אוטומאטי.

ד"ר מרקוס: רבותיו! אם אנו אומרים שבסנה זו יהיה זרם מסוים של ציוד חדש, עלינו לדעת את העובדה שהציוד הזה ממוצע, ולא תמיד הוא יעיל. שנית, עלינו לדעת שלפי כל הנמונים, תהיה בסנה הבאה טוב הפסקה כזאת ביבוא זה. דבר אחר, על כל פנים, ברור: עם 13 מיליון ל"י אין אנו יכולים לבנות תעשייה שתוכל באמת לסיק את הצורך הכלכלי של הארץ והיישוב. זאת היא הבעיה.

בנוגע לבעיה השניה, בעית הפועלים המקצועיים והנהלה יעילה ברצוני לומר שזהו נושא שלם לכשעצמו, ואיני יודע אם אנו יכולים דווקא היום להכנס לפרטיו. נושא זה הוא רחב גם מצד הנהלת המפעלים, גם מצד העבודה עצמה וגם מצד יעילות העבודה, והייתו מציע סדרסום את הבעיה הזאת - שהיא בעיה יסודית - ולא נדרון בה היום.

ועכשיו נדבר על הבעיה השלישית, טרזית לנבוע בה. כל הזמן, היא בעית הסיווק. הסיווק כולל, ובהדגסת יתר כיום, את היצוא. בשנה שעברה היה ההיקף התעשייתי האמיתי של ארצנו $3\frac{1}{2}$ מיליון לירות, שהם $2\frac{1}{2}$ אחוזים של כל התפוקה התעשייתית שלנו. ישנן ארצות אחרות הנמצאות באותו מצב, ואפילו ארה"ב מצבה אינו טובה, אלא שארה"ב יכולה להרשות זאת לעצמה.

כדי לייצר את $3\frac{1}{2}$ מיליון הלירות של התפוקה בשביל היצוא, היה צורך להביא סח"ל ביותר ממיליון לירות חסרי גלם, כי, למשל, ענף כמו תרכיזי מיצים, החסר הגלמי במצא בארץ, וזהו הענף החזק ביותר חוץ מהלומים. זהו, כמו שאמרתי, אחוז קטן.

ס. לביא: מהו האחוז ביהלומים?

ד"ר מרקוס: היהלומים תופסים 60%, כלומר, החומר הגלמי הוא 40%. $3\frac{1}{2}$ מיליון לירות של יצוא - יש להורות שאין זו עדיין פעולה כלכלית, זה עוד בגדר נסיון גרידא, פרט לענפים מסוימים, אבל אם תוציא אותם מהכלל, כי הם אינם עובדים בכלל למען השוק המקומי, ענפים כמו יהלומים ותרכיזי פרי הדר וכו' - אתה מביע לייצור תעשייתי של בערך מיליון לירות.

א.ב.

ישיבת ועדת הכלכלה
26.6.50

א. בהוד: אומצתים שדוקא תעטיה היהלומים עובדת
בשביל ייצור פנימי.

ד"ר מרקוס: כל תעטיה עובדת מעט בשביל ייצור פנימי.

הנסיון הזה של יצוא שלנו הוא נסיון
בזעיר אנפין, אין זה עוד כבוש שווקים, הייתי קורא לזאת "מסלוחי
דוגמא". אם המצב הוא כזה, רבותי, עלינו לדעת שני דברים:

(א) תהליך של פתוח יצוא היה בכל הארצות
תהליך אטי מאד. הוא דורש השקעה מיוחדת ומאמצים רבים, ואת זאת אנו
בוטחים לפעמים ליכוח, אנו שוכחים גם לעתים גם לאנשים מהחוץ ישנה
דעה. אין זה מספיק שאנו כאן נחליט בעצמנו על הקונה. צריך שהקונה
עצמו ירצה לקנות אצלנו. ובתקופה זו שאנו עומדים בה עכשיו, עלינו
להביא בחשבון שאנו עומדי שוב בפני התחרות של גרמניה ויפן. לא
כדאי לנו, ואסור לנו, לעצום את העיניים בפני הסכנה הזאת. לפתח
עכשיו יצוא, בתוך המעורסולת הזאת, זה ענין חסור מאד, ואין אנו
יכולים לומר שזה ענין למספר שנים. איש אינו יכול להבטיח מספר
שנים מוגבל להתפתחות זו.

מה הוא המצב בארץ עכשיו בהשוואה עם
המצב בשנה שעברה? לפי כל הנתונים שבידנו על התפתחות היצוא,
נגיע בשנת 1950 למקסימום של 6 מיליון, יחד עם יהלומים ופריזים.
פרי הדר. אולם, כידוע, הביאו לנו תרכיזי פרי הדר אכזבה מרה השנה.
דבר זה קרה משום שלא היה לנו פרי במידה מספקת.

ש. גורן: מה יהיה אחוז היהלומים ותרכיזי פרי
ההדר בתוך 6 המיליונים?

ד"ר מרקוס: כ-600 אלף לירות תרכיזים. בנוגע
ליהלומים. ישנן הערכות רבות. בי...
לודוויג גרינבאום מעריך, בספריו על הפתוח, את היצוא ב-4 מיליון
לירות. אין אני חושב שנגיע למקסימום זה בשנה זו. אם נגיע, לפי
הערכתו של המפקח על היהלומים, ל-2 1/2 מיליון לירות מקסימום, יהיה
זה הישג גדול מצדנו, כל יתר הדברים, הערכת פשוטה.

ישנם כמה מוצרים ספצפיים, כמו למשל,
טיניים תותבות, אולם אי אפשר לבנות כלכלה על טיניים תותבות, אין
זה בסיס מוצק לכלכלה. היתה פעם אגדה יונית שלפיה נבנתה העיר תבן
על טיניים. אנו לא נעשה כזאת.

אין לשער שנגיע ליותר מ-6 מיליון לירות
יצוא, והלואי שנגיע לזאת. אני, כמו כן, מדבר רק על שטח התעטיה. עלינו
לדעת, אפוא, שהפקטור המביא לתעטיה את המטבע הזר עוד חלש מכדי יכולת
להביא לתעטיה חמר גלמי חדש וציוד חדיש. ברצוני לומר בזאת, שענפים
אחרים של הכלכלה צריכים עוד לתרום לתעטיה, לא כספים אלא דוויזים.
יותר נכון: כל ההכנסה הלאומית צריכה עוד לתרום לתעטיה בכדי לאפשר
לה את הפתוח.

וכעת אנו עומדים בפני בעיה חמורה מאד,
והיא כדלקמן: ישנו צד אחד האומר: העיקר הוא חומר הגלם. זוהי גישתו
של משרד האספקה והקצוב, ויש לה בסיס. ישנה גישה שניה האומרת: חומר
גלם הוא אמנם דבר חשוב, אבל אין בונים תעטיה על ההנחה שבחדש אוקטובר,
למשל, יהיו לנו חוטים. את התעטיה בונים על הערכה של שנים רבות,
והציוד שלנו מקלקל את חומר הגלם ואינו מנצל אותו. יש לנו אחוז ענקי
של פסולת.

ש. לביא: הדבר תלוי במקור של אחוז הפסולת. כשאין
יעילות בייצור. אחוז הפסולת הוא גדול.

ד"ר מרקוס: יכול להיות גם שהמכונות אינן עובדות
היטב.

ישיבת ועדת הכלכלה
26.6.50

גישה זו שמסרתי עכשיו עליה, היא גם גישה מסודרת. אנו בדעה שצריך לשלם את הדגש ראשית כל על היבוא של ציוד, ואם אין יכולים לשלם בבת אחת בשביל שני הדברים, חומר גלם וציוד, צריך לתת, לדעתנו, את ההסכה לציוד. מאידך, אם אנו אומרים כך, עלינו גם לדעת עוד דבר: לא יהיה לנו יצוא בלי ציוד סודרני. מה הוא המצב בשטח זה? שאיפת כל יצוא בעולם היא, שהערך המסוּף המקומי יהיה עד כמה שאפשר גדול יותר. אין ספק המוסף יכול להיות גדול מדי. גם אנו נמצאים במצב דומה. אין אנו מעוניינים ביותר לשלוח לאקספורט מוצרים שבלדי ליצר אותם יש צורך לאביא אחוז של חסר גלם. אבל הצעה אצלנו היא, שהערך המוסף איננו גדול יותר מדי, אלא יקר יותר מדי. על קוטי זה אנו יכולים להתגבר רק על ידי הציוד המודרני ביותר. דבר זה דורש טוב השקעה, והשקעה תמידית, מפני שזהו המפתח להרויח דוויזים בשביל היצוא, וגם יצוא לא יהיה לך בלי הציוד החדש ביותר. זהו מעגל הקסם שבו אנו מסתובבים.

אתן לכם דוגמא: ישנו כהן מפעל בשטח האדיגה הטולה סודרת ליצוא. חומר הגלם, הדלק וכו', כל הדברים המובאים מן החוץ לשם ייצור הסחורה, והעולים בדוויזים, מהווים בערך 66% מהמחיר. אין זה מחיר. גם אם מפעל זה היה קטור במפעלים אחרים, כגון: מפעל הבד היה קטור במפעלי מטוויה, לא היה זה מוזיל את המחיר, אבל היה מוריד בהרבה את חלקו של המטבע הזר.

לכן אני אומר: עלינו להגדיל את הערך המוסף, אבל יחד עם זאת עלינו להוזיל אותו.

ש. לביא: כיצד מוזילים זאת?

ד"ר סרקוס: על ידי ציוד אוטומאטי.

ש. לביא: גם בגרמניה יש ציוד אוטומאטי.

ד"ר סרקוס: אם כך, עלינו בכלל לסגור את החנוכה. אני מסכים אתך, בעצם, שהתעשייה בארץ מיותרת בהחלט. אלא השאלה היא: ממה נחיה? מפנימה מכל הכלכלה העולמית תעשייתנו פחותת בהחלט, אבל בכל זאת ממה נחיה?

ש. גורן: אפשר להביא הכל מוכן.

ד"ר סרקוס: לחיות על "קצבה" - זה אידיאל יטן, אולם מי נותן זאת?

משום כך הרגסנו אנו למיד את החשיבות בציוד. כבר הזכרתי שישנה דעה אחרת, חזקה יותר מדעתנו. אנו הרגסנו תמיד את החשיבות שבציוד, משום שגם פועלים מקצועיים לא יעבדו היטב בלי ציוד מתאים. אי אפשר ללמד פועל את המקצוע על סכונה מסנת 1890. אני חושב, רבותי, שעל ידי הגישה השניה, החזקה יותר, האומרת שהעיקר הוא חוסר הגלם, לא נגיע ליצוא. יגיע זמן שלא נוכל גם לקנות את מעט חומר הגלם שאנו קוני היום בשביל תעשייתנו.

יש אומרים, שצריך לתת חומר גלם וציוד רק לתעשיות העובדות בשביל יצוא. אנו לא נוכל להתקיים כך זמן רב. הציוד שלנו אינו מתאים לזאת. הציוד שלנו אינו חדיש, והקונים שיש בידם ברירה, לא יקנו את סחורתנו במחיר ובטיב שלנו. זוהי, בעצם, הבעיה החמורה ביותר בשבילנו. זוהי הבעיה החמורה ביותר הן מבחינת המטבע הזר, הן מבחינת למוד בעלי מקצוע והן מבחינת המחיר של סחורתנו בשוקי העולם.

ס. ארם: ומה היא דעתו של משרד האוצר?

ישיבת ועדת הכלכלה
26.6.50

ד"ר מרקוס: מיד אדבר על זאת. אני חושב שבזאת אסתק הטעם, אבל הייתי רוצה עוד לענות על שאלות, ולכן אם תזאלו כל אחד את שאלתו אענה עליה במידת יכולתי.

היו"ר מ. בדר: יש לי כצעד שאלה אחת, ואדגים אותה. אנו מביאים השנה, לפי התכנית, קרוב ל-13 מיליון לירות ציוד. מחוץ ל-13 המיליון האלו נחשבים מטעלים?

ד"ר מרקוס: בודאי, הם נחנים מ-4 מיליון.

היו"ר מ. בדר: באופן כזה הציוד אינו מתחדש, כי אלה הם מטעלים חדשים.

ש. גורן: האם בחוץ המלוח האמריקני אין מטעלים חדשים?

ד"ר מרקוס: ישנם מטעלים, כגון: המקורות של הצנורות ומטעלי מים.

היו"ר מ. בדר: באיזו מידה כוון המשרד למסחר ולתעשייה את הציוד להגדלת מטעלים חיוניים?

אחן גם דוגמא: הובא לפני דבר כזה: אנו צריכים כרגע בטביל החקלאות 2500 טון כוסטא בכל חדש. אנו זקוקים גם לסמן. על כן מביאים 2500 טון כוסטא, הצריכה לעבור תהליך של שני בחי חרושח שלנו בארץ. והנה נוצר "במלנק", חגורת חנק, מאיימת. מדוע? מפני שכוח החסוקה של כל בחי הבד, אטילו אם יעברו ב-3 משמרות, מגיע ל-1200 טון כוסטא לחדש. יוצא, שהמביא הוא במדר, אבל הכמות של כוסטא מוקטנת ב-50% משום שכוח העבוד, כוח החסוקה, של בחי החרושח שלנו בארץ מספיק רק לחצי הכמות. לכן, אינני שואל כרגע את משרד האספקה והקצוב: מדוע אינכם מביאים כוסטא אחרת, אבל היות ואני רואה בהבאת כוסטא לארץ אפשרות של שחוח חיוני, אני שואל: איך כווננו את חרושח הציוד ואת הבאת המכונות מאמריקה? האם הביאו בחשבון את ההוראת ליצור מטעלים מסוג כזה שברגע שיוקמו יהיה לנו שוק מובטח בארץ?

ד"ר מרקוס: בענין זה אני רוצה להבדיל בין שני דברים. ישנו ענין של המלוח האמריקני, שיש בו שכוח לא קטן להגדלת המטעלים האלה, וישנו הציוד מחוץ למלוח האמריקני. בנוגע לאחרון, איננו רואים שום אפשרות של חכנון.

ש. לביא: החביעה היא ל-9 מיליון ל"י מכונות וציוד?

ד"ר מרקוס: כן. החביעה היא ל-9 מיליון. אבל אם יש לנו ציוד של מיליון וחצי, אי אפשר לבנות על זה חקטיב. אני מדבר על הסכומים מחוץ למלוח האמריקני. מה שנוגע למלוח, היחה כוונה מסוימת, אם כי גם כאן לא ב-100%. כאן ישיבה ועדה צבורית יקבעה את הקו וקבעה זאת לפי שקולים שונים. מאידך, יש גם הקצבות לא קטנות דוקא למטעלים המתקנים בייצור הדברים האלה.

ה. טרדר: רציתי לשאול מספר שאלות. אם מדברי על טריון עבודה, אני מבין שמדבריה על 3 גורמים: על הציוד, על שכר עבודה וגם על היכולת לעבוד, יכולת מקצועית, פיזית. אני רוצה לשאול את הד"ר מרקוס אם אנו מנסים להשוות זאת עם מקומות אחרים, מה הם הגורמים השליליים אצלנו? אין זה אולי אותו מצב בכל הענפים. אני רוצה לדעת, מה העיקר, השכר הוא גבוה מדי, או הציוד אינו מספיק, או היכולת המקצועית או הפיזית אינה מספיקה? כלומר: בכדי לשמר באמת את המצב בוועשיה עלינו לנתח את המלוח האמיתי. דברתי עם אנשיה הקטורים עם המלוח האמריקני והם אמרו לי: כמה מקבל חוץ אצלכם? ואנין שלמדתי כבר לענות ל"גופים, חשבתי להקמין קצת, ואמרתי:

ישיבת ועדת הכלכלה
26.6.50

היא מקבלת כ-3/2 לירות ליוט. הכוונה הייתה להתייחס לטרקטוריסט
קבל יותר. השואל ענה לי: זה לא אמפת לי. מענין אחי רק אם החלטות
הוא באשר או לא. חשוב כיצד הטועל עובד.

שאלתי הראשונה היא, אטוא: מה, לפי
דעתו של ה"ר מרקוס, הם הגורמים העיקריים.

ב. בנוגע ליצוא רציחי לסאול שאלה.
קיימת תכנית לחת חמר גלמי לבתי התרוטת הדואגים ליצוא. ישנם בתי-
חרושת הרוצים לייצר בחביל יצוא, אלא שאינם יכולים. אני רוצה רק
לומר, שעלינו לדאוג גם לרצוננו, ולא במאח אחוזים רק ליצוא.

רציחי לסאול בקטר עם היצוא. אנו
מעונינים ב"ארד ולינו" = ערך מוסף גדול יותר. אני בדעה אחרת
מדעתו של ש"ה האמטקה והקצוב בענין זה. אין אנו מעונינים כל-כך
בשוקולד ממני שכל הרווח שלנו בזה בדויזים הוא י קטן מאד.
אי אפשר להגיד, לכך: לא תקבלו חמר גלמי ממני שאין אחט מייצרים
בשביל יצוא.

אני רוצה עוד לדעת אם מדברים חתם על
יצוא או יש ערך מוסף.

ועוד שאלה כדאי: לפנינו הכרח להגביל
אם האימפורט מסבוח שאין ערך להסביר אותן ש"ה. אחת הדרכים, חוץ
מטוח החקלאות, חתיה לדאוג לייצור של טרודוקטים שאנו צריכים היום
להביא מהחוץ. אחת הדוגמאות הבולטות הם הצנורות החיצאה לחקלאות.
אני רוצה לסאול בקטר לכך: איזה ענף של התעשייה הוא חשוב בסבילנו
ביותר מבחינה זו?

וארטה לעצמי לסאול עוד שאלה: ימנה
דעה שאפשר להגיע לידי יעילות ע. טוב כזה של סמכויות. האם לא
יחיה טוב יותר, או אנו רוצים לדאוג לבניית התעשייה, לרכז את
הסמכויות במטרד אחד? נדמה לי שההסדרה בין התעשיות המייצרות
להצרכה סנימית ובין אלו שמייצרות ליצוא = היא מלאכותית מאד.

ושאלתי האחרונה: אנו מתחילים עכשיו
לדבר על חכניות מסוימות. למשל: הועדה שמעה ממטר דבריה מהד"ר
לודויג גרינבאום. אינני רוצה עכשיו להביע דעה, אבל ברור לכולנו:
פחות התעשייה אומר לדאוג להתפתחות מסוימת. זאת אומרת: אני מבין
שאי אפשר לחנן לפעמים אם יש צמצום במסבע זר, אבל הרעיון צריך
להיות חמיד: לדאוג לחכנון מסויט. כל המסטריו שמטרו לנו כאן הם
טוביט ויטיט, אבל מי דואג לכך שבשנת 1953 תהיה לנו חיסה במדה
מספקת, ולעומת זאת לא תהיה התפתחות מסטיקה של טנטי תעשייה אחרים.
או, במליט אחרות: יש לנו התפתחות תעשייתית ילתי ירהאמה.

שאלתי היא, אטוא: האם יש למטרד חכניה
פעולה? האם יש למטרד נמיה להתחיל בנסיון להטטיע על תכנון התעשייה?

ד"ר מרקוס: אחתיל לענות על שאלותיך מהשאלה
האחרונה. אני נמצא כאן במצב מוזר
מאד. אני צריך לענות על שאלות שאין לי כל סמכות לענות עליהן.
אני צריך לענות על שאלות שאין לי כל סמכות להטטיע על סחרונן.
זוהי עובחה. המטרד שלנו, בעצט, אינו קיים, ואח שאל ד"ר מרד
בנוגע לחכניות אני צריך להגיד לו זאת בגלוי.

צבי יהודה: מה עושה, אם כן, מטרדך?

ד"ר מרקוס: מרתי כבר בראשית דברי אח עבודתו של
מטרדי. אח דברתי, ד"ר מרד, ועלי
וחכניות, אני חייב להגיה לך שחכניות כאלו ישנן, אבל חדלנו = ואני
אומר זאת בפה מלא = לכתוב חזכירים עליהן, מסוט שאין קול ואין עונה.
ואומר לך עוד דבר מה: לא מזמן אמרתי לממונה עלי שאמשכורת עלי
החדש אינה מגיעה לי, כי לא הרוחתי אותה. ולא הרוחתי אותה, מסוט שאין
לי מה לעשות.

א.ב.

המצב הנוכחי של משרדנו אינו יותר מאשליה מסוכנת. איני אומר זאת מתוך נמוקים אישיים אלא אני מדבר כאן באופן אובייקטיבי בהחלט. למשרדנו אין כל השפעה על השתלשלות העניינים. אנשים רציניים עוזבים את המשרד, הם אינם אוהבים לשבת כסל, ובצדק. וכך אני נמצא במצב שאני צריך, לדאבוני, לענות על שאלות שאין לי סמכות לענות עליהן.

דעותי! אני בטוח שאפשר היה לוותר על משרד זה, אני יודע שהוא מקור. אבל הקהל, בכל זאת, היה בדעה עד לפני זמן קצר, שאפשר לבוא אלינו ולהביא תכניות ולפנות אלינו לעזרה. למעשה, אין אנו יכולים לעזור אלא אנו יכולים לכתב "פרטניות". אין זה תפקיד של מוסד מסלתי, זהו תפקיד של התאחדות בעלי התעשייה או מוסד דומה. בנוגע לתכניות יש לנו דעה ברוך למדי. ישנם גם דברים שאנו יכולים לעשות, אבל בלי ציוד ובלי פתוח התעשייה אי אפשר לעשות מאומה.

שאלת היבוא היא שאלה קשה ומסוכנת. אם לא יהיה היבוא מרוכז ביד אחת - תהיה המשימה קשה עוד יותר לבצוע. איני אומר שהדבר צריך להיות מרוכז דווקא בידינו, אבל לדבר אחד שאמר ד"ר פרדו אני מסכים. ישנו הבדל רוחני בין קצוב ובין פתוח. איני אומר שהגישה של קצוב אינה מוצדקת - אבל אם היא נכנסת לתחומי הפתוח, אין היא מתאימה. כי פתוח פרוטו הרחבה, וקצוב הוא חלוקה, ואלה הם שני דברים שונים לגמרי. ואם המצב כאן הוא כזה, שהיד החזקה היא בצד הקצוב ולנו כבר כמעט אין ידי כלל, אל תתפלאו אם הפתוח לא יקבל את המגיע לו.

זהו המצב ומצב זה מספיע גם על היצוא. אני שולל את הדעה האוסרת: כל אלה העובדים בשביל היצוא שייכים למשרד אחד, וכל אלה העובדים למען התצרוכת המקומית - למשרד שני. דבר זה בלתי אפשרי, כי תעשייה היא יחידה שלמה ואי אפשר להפריד אותה באופן סלאכותי כל כך. שאיפתנו היא, שכל פירמה בארץ המייצרת משהו, היא קנודיסית בכוח של יבוא.

בנוגע לעניין זה עלינו לדעת עובדה אחת: ארצנו היא ארץ עליה, ארץ לא עשירה. ארץ כזאת היא מטילא אינה קנודיסית גדולה ליצוא. אבל אם אנו זקוקים ליצוא, על אחת כמה וכמה שעלינו להדגיש את ענין הפתוח ולא את ענין הקצוב. הדגשנו זאת בהזדמנויות שונות ולא בענינו. אני רואה את נקודת הכובד לא במסכורת האבסולוטית. השאלה היא: מה נותן הפועל תמורת המסכורת שהוא מקבל? והפועל לעולם לא יתן מספיק אם הוא עומד ליד מכונה שבכל 10 דקות עליו לתקן אותה. זה גם גורם לדמורליזציה ולרשלנות, ואני יודע מתוך ניסיון שמכונה העובדת "חלק" גורמת תענוג גם לעובד עליה ומעוררת אותו לעבודה, בעוד שמכונה "המגמגמת" תמיד, אינה יכולה לעבוד בסדר. אין זה רק גורם טכני, אלא גם גורם פסיכולוגי, וחשוב שהציוד הטכני יהיה חלק ובסדר.

ט. גורן: לחברי הוועדה חשוב ללמוד עובדות, ואין זה חשוב לה אם יש סמכויות למשרד זה או אחר. שאלותי אינן בנוגעות בסמכויות. אני רוצה לדעת את דעתן של הד"ר מרקוס. הוא אומר שני דברים: ציוד, או אספקת חמרי גלם. שאלתי, לכן, היא רצינית מאד. הדבר גם כאן אינו יכול להיות אבסולוטי - ציוד או חמרי גלם - גם כאן צריכה להיות מידה מסוימת של ציוד ושל חמרי גלם. יש לנו כאן ישוב קיים הצריך לאכול ולהתלבט, וצריך מינימום של תצרוכת פנימית. היו כאן מגדלי עופות שאמרו שאם אין נותנים לתרנגולת לאכול - היא מטילה פחות ביצים. אין כאן קביעת השקפת עולם.

ועוד דבר: כאשר הועלתה כאן השאלה של יצוא בכל מחיר, היה בדמיה לנו ש-95% של התעשייה חסגה, כי נתן חומר גלם רק לצרכי יצוא. התעשייה שלנו אינה בנויה לצרכי יצוא, ואילו היה עלינו לנהוג כך - היינו חייבים לסגור 95% מהתעשייה שלנו.

אמרת כאן שהייצור שלנו יגיע ל-165 מיליון ל"י, ואמרת ש-2 1/2% מהייצור יהיה יצוא, ואלה הם דברים ספציפיים שאינם נוגעים לתעשייה. גם ענין היהלומים אינו טיין ליצור. אמרת, כטן כן, שאם סורידים מאחזו היצוא את היהלומים ואת תרכיזי המיצים - י"ל לנו יצוא שהוא חצי אחוז מן הייצור שלנו. אם כך, עומדת הצלחה של הכוונת התעשייה שלנו ליצוא. אני בדעה שהתעשייה שלנו בלבד אינה יכולה להתגבר על הקשיים, אני בדעה שכאן צריכה להיות הכוונה מסלולית, ואני רוצה לשאול שאלה. היו לנו בידנו 20 מיליון דולר של המלוה האמריקני, ובכל זאת, כל שנה יש לנו בערך 5 מיליון לירות ליצור, והטנה רק מיליון וחצי או שני מיליון. ושאלתי היא: האם ישנה איזו תכנית טובה עם ענפי התעשייה הטובים שאותם אנו מעוניינים לפתח, ולכוון אליהם יותר ציוד, ולא לשלוח את הציוד היקר לטוק המקומי? הכוונה זו יכולה להיות בידי משרד התעשייה.

ועוד דבר. אצלנו ישנן שתי שאלות. ישנה שאלה של הפניית מפעלים ליצוא, והדרכת בעל התעשייה. בעל התעשייה אינו מסוגל בעצמו ללמוד את שוקי העולם, אין לו אפרט כזה. דבר כזה יכול לעשות רק אפרט מסלולי הלוטד ויודע את מצב התעשייה שלנו ויודע את מצב התעשייה והשוקים בעולם.

ואני רוצה לומר עוד דבר מה. גם אחרי הלאמה שהיתה, גם 20 שנה אחרי הלאמה, קשה היה עוד להשיג מחט - היתה זו פרובלמה להשיג מחט פשוטה זו שאני אחז ביד. אני חושב שצריך לכוון את התעשייה גם לכוון זה שנסגור אימפורט לא הכרחי. אבל ישנו אימפורט שהוא הכרחי בהחלט, אימפורט שאין אנו יכולים להסתפק בלעדיו. אני יכול לא להביא מסי וכו', אבל מצרכים הכרחיים, חיוניים, אצטרך תמיד להביא מן החוץ.

התעשייה אצלנו התפתחה, בעצם, בימי מלחמת העולם השנייה. צבאות הבריית לקחו את הכל ולא שאלו למחיר. ואני שואל את הד"ר מרקוס: כיצד היה הוא מסדר את הדבר הזה? אילו היתה לד"ר מרקוס סמכות שהוא פוחד לדבר בלעדיה - כיצד היה מסדר אז את הדברים?

ד"ר מרקוס: בעצם כבר עניתי לך על כל השאלות. הדברים צריכים להיעשות כפי שאתה אומר. אולם הצרה היא שאיש אינו עושה את הדברים הללו, וזוהי הפרובלמה הקשה כיום. הפרובלמה היא שהממשלה או מוסדות הממשלה פגלים רואים את הנעיה, אולם עושים דבר אחר. שאלת על היבוא. אין לנו מושג מה היבוא היום. אין לנו מקור שמטנו אנו מקבלים את המספרים. וכיצד תכוון עכשיו את התעשייה למניעת יבוא כשאינך יודע מה הוא היבוא? צריכים לאחד את שני המוסדות המטפלים בענין. אין אני אומר שדוקא אנו חייבים להיות המוסד שלרשותו ייסדר הענין, אולם הוא צריך להתאחד - ובהקדם האפשרי.

צני יהודה: יש לי שאלה אדמיניסטרטיבית. שאלת המסכות היא שאלה חשובה, וטוב ששמענו אותה. אולם אנו עושים עכשיו בפני שאלת התעשייה. אני רוצה ראשית כל לשאול: האם המושג הזה של יצוא הולם באמת את המציאות? לי נראה שלא. אין זאת אמרת שאני שולל את היצוא, אבל ברצוני לומר, שלמנוע את היבוא, ליצור בארץ דברים שאנו עכשיו מכניסים מן החוץ ושאפשר לוותר על הבאתם מהחוץ - דבר זה הרבה יותר פשוט.

אני רוצה להתעכב עכשיו על נקודה אחת ולשאול: האם באמת אין מה לעשות בסובן זה? אני אוהב להתבונן בתעשיות, ובפרט במסך החקלאי אבל גם בתעשיות, ואני רואה מאות מוצרים שגם בציוד זה שיש לנו יכולנו ליצור אותם בארץ. אתן לכם דוגמא: אני רואה את המכוונות של פליט. זוהי קופסת פח, ואנו עושים מיליונים של קופסות פח, אבל בכל זאת מביאים אותן מחו"ל. לכן אני שואל את אותו המשרד שלא היו לו סמכויות מספיקות, מדוע לא יכול יהיה להסיק מסקנות ולהגיד: את זאת אפשר לעשות בארץ, ואין צורך בהוציא על כך דמיזים.

ישיבת ועדת הכלכלה
26.6.50

א.ב.

ד"ר. מרקוס:

למי תאמר זאת?

צבי יהודה:

יש לי נסיון בעניינים כאלה, ואני יודע
סנסיוני טכאטר אני בא לאחד המשרדים
ואומר: אל תתנו כסף, אין בותגים כסף. היה לי נסיון בפרודוקט מסוים
והצלחתי. יש לי פחות ממכונת: מאטר למטרד שלכם, ולמרות שכוחות
חזקים היו מעוניינים להביא את הפרודוקטים מחו"ל - הצלחתי אני.
ישנו מספר גדול של פרודוקטים שאנו מביאים מן החוץ וטאפטר היה
לעשות חלק הגון מהם בארץ. ישנו חלק גדול עוד יותר של מוצרים
המובאים מן החוץ וטאין, באמת, אפשרות לייצרם בארץ בשיטות העבודה
המקובלות.

אתן לכם דוגמא. בית חרושת אצלנו,
המייצר דבר המורכב מ-50 חלקים - מייצר את כל 50 החלקים בעצמו,
ועל ידי כך מייקר פי 5 את מחירו של המוצר. לו היה מוסד שהיה
מחלק את המוצרים לפי בתי המלאכה, באופן שבית מלאכה אחד היה
מייצר את הברגים, שני היה מייצר את הקפליצים וכו', ובית חרושת
שלישי היה מרכיב את החלקים והיו מוציאים יחד דבר מתוקן - אני
שואל: האם היתה אז איזו הספעה על היצוא? צריך ללמוד את הבעיה
ולדעת מה לענות על השאלות. אני מבין שד"ר מרקוס טוען שאין סמכויות,
אבל ללמוד הן אפשר.

ד"ר מרקוס:

אין אנו סמינר, אדוני!

צבי יהודה:

אני חושב שזוהי עבודת הכנה בסביל
מטרד, ולועדת הכלכלה יתן דבר זה שטח

רחב של פעולה.

ענין זה מטריד אותי מכיון שאני רואה בו חסכון, פרנסה, ויצוא.
ענין זה מטריד אותי כבר זמן רב.

עוד ענין. אנו אכלנו את הכסף שהיה
לנו, אולם אני בטוח שיהיה לנו עוד כסף. הוצאנו את הכסף באיזו צורה
שהיא אולם אין זה הסוף, עוד יהיה לנו כסף בסביל התעשייה שלנו. ויהיה
לנו לא רק כסף כזה שאין לנו אפשרות להשפיע עליו, מכיון שאם בא יהודי
ורוצה להקים פה בית חרושת לצמיגים אין מכוונים אותו - הוא יבנה את
בית החרושת. ואם ישנה למדינה פרוגרסה, היא חייבת להגיד: באט יהיה
לנו כסף, נוכל לעשות דברים מסוימים. דבר זה יביא תועלת רבה למדינה.

אתן כמה דוגמאות: אם אתה אומר שלו היו
לנו מסויות היינו חוסכים לנו דוויזים. עלינו לכוון את כל הכספים
לייצור דברים שהחומר הגלמי שלהם נמצא בארץ.

ס. גורן:

איזה חומר גלמי יש לנו בארץ?

צבי יהודה:

לית מאן דפליג שיש לנו בארץ חמר בסביל
סלט, ולאן דוקא במתי הנקודות שבהן
נאחזנו, ישנן עוד נקודות שבהן אפשר למצוא חמר זה. סלבד הדלק, שעלינו
להביא מהחוץ, זהו מוצר החומר הגלמי שלנו נמצא בארץ, וזהו מוצר ליצוא.

דוגמא שניה: אנו יודעים כבר היום שיש לנו
בארץ חומר גלם לזכוכית. אין לנו מחסור בקוסיק-סודה, ואם בטנה שעברה
לא ידענו זאת - הרי היום אנו יודעים. יש לנו גם החמרים לייצור קרמיקה.
בכל זאת אין אנו מייצרים זכוכית במדה מספקת.

בדקתי את המצב באנגליה בשנת 1941, בעצם
ימי המלחמה. בטנה איננה זו היא עשתה אקספורט של 32 מיליון לירות.

א.ב.

לכן אני אומר: התוצרת שלנו מכוונת לכך שבצורך להביא פחות מהחוץ. אנו יכולים לייצר בארץ זבלים חיצוניים היות ויש לנו פוטנציאלים. חנקן נוכל לייצר כמו שמייצרים באטריקה - מהאוויר. בדבר האסלג שיש בידנו ושאנו יכולים לנצל - אין על כך טאלה. את כל הדברים האלה אפשר לנצל לפתוח מקסימלי. עלינו רק לכוון אותם ולהסתמס במ ראשית כל בשביל הארץ ואחר כך גם בשביל חו"ל.

אם טוענים לנו כיום שנשיב סדיה עליה של 100 מיליון דולר מאותה אטריקה, עלינו לשאול את הממשלה אם תהיה מוכנה להקציב 30% מסכך זה לפתוח התעסיה. עלינו גם לשאול את הממשלה מי יעשה זאת, אילו תעסיות תקבלנה את ההקצבה, וכיצד.

כל חוסי אומרים שגם בחלוקה הראשונה של המלוה לא נצלנו את הכספים בכל טאה האחוזים לפי תכנון מרחיק ראות.

ד"ר מרקוס: אתה צודק.

צבי יהודה: זו היא הכרתי המלאה. אני מודאג מההתמדה להבא ומהעובדה שאין אנו מנצלים את אותם המקורות שיש לנו בארץ ופוזבזים דויזים להביא אותם מהחוץ, ובכלל אין אנו חוסכים יבוא. אפילו בפני ועדת הכלכלה אין מי שיביא פרוגרסה ברורה ויגיד: במנאים הנתונים אפשר לעשות דברים מסוימים אלו.

ד"ר מרקוס: לו היה נושא הסיחה היום: תכנית - הייתי מביא לכם תכנית. אנו מדברים היום על המצב בתעסיה ולא על תכנית. השתדלתי לדבר על המצב, יתכן שלא הצלחתי. אני מוכן - אם תקראו לי טוב - להביא לפניכם בפעם הבאה תכנית. אבל עליכם לדעת: תכנית זו דורשת אסור על ידי מיטהו. התכניות שלנו הן תיאורטיות גרידא.

היו"ר מ. בדר: ברצוני להגיד לך שד"ר גרינבאום הביא לנו תכנית פתוח - כפי שהוא קורא לזאת - ללא אסור של הממשלה, ולכן אין אנו רוצים לסמוע תכנית מאושרת על ידי הממשלה, אלא תכנית של מטרד התעסיה, כיצד להסדיר את הענין הזה. הממשלה הצהירה כבר שהיא קושרת את ענין חוסר הגלם ביצוא. אני אינני שואל לסמכויות מטרד התעסיה, אבל אני רוצה לעמוד ליטין התעסיה החסרה לנו. ולא לתעטיינים חסרה התעסיה - היא חסרה לארץ. על כן צדקת כאשר פתחת פפי שפתחת - כפי שבקטנו ממך. טוב שסטענו סקירה על המצב. בישיבה הבאה של הועדה נשמע פרטים אחרים, וביניהם על התכניות.

הישיבה נועלה בטעה 13.00